

KRONIEK VAN EEN HUIS IN HET OUDE WESTEN EN ZIJN BEWONERS GEDURENDE DE BEZETTINGS- JAREN – CLAES DE VRIESELAAN 21

DOOR CH. P. J. VAN DER SLUIS

OP 30 augustus 1975 overleed mevrouw C. Riedé-Schröder, weduwe van Pieter Riedé, in de illegaliteit respectievelijk bekend als 'Ma en Pa van 21', niettegenstaande het huwelijk kinderloos was.

In 1940 houden zij op de Claes de Vrieselaan 21a een bescheiden studentenpension. Enkele eerste-jaars studenten van de Nederlandsche Economische Hoogeschool huren van hen het bovenhuis op 21b en bevolken dit met hun jaarclub 'De Keien': F. R. Ruys, W. P. J. van Dissel, J. M. Goudswaard, J. Vis, J. A. van der Stok, E. Roosegaarde Bisschop, H. E. Mees en Ch. P. J. van der Sluis. De laatste twee wonen bij hun ouders.

Frits Ruys heeft zich in de mei-oorlogsdagen als vaandrig in hevige gevechten in en om Dordrecht bijzonder onderscheiden. Hij drukt een belangrijk stempel op de jaarclub door zijn onverzettelijke houding en zijn activiteiten om de bezetters dwars te zitten en de geallieerde zaak te dienen.

Hij onderhoudt landelijk vele contacten, opererend vanuit nr. 21 en is betrokken bij de oprichting en organisatie van meerdere verzetsgroeperingen en inlichtingendiensten. In Pa en een paar clubvrienden heeft hij al spoedig vertrouwde medestanders. Verboden stukken en geheime documenten worden zorgvuldig in het benedenhuis bewaard en zorgzame Ma krijgt speciale consignes voor noodtoestanden. Het studeren en studentenleven gaan het eerste jaar vrij normaal door. Ma zorgt goed voor haar 'jongetjes', zoals ze tot voor kort nog over haar 'Keien' sprak.

In 1941 beginnen de Duitsers met hardere aanpak en worden student en burger steeds zwaardere beperkingen opgelegd, die het leefpatroon radicaal veranderen. De genomen drastische maatregelen roepen weerstanden op en het georganiseerde studentenverzet is geboren.

Het Rotterdamsch Studenten Corps wordt door de Duitsers verboden en opgeheven. De Sociëteit 'Hermes' aan de Eendrachtsweg wordt door de Sicherheits Dienst verzegeld. Later trekt de

Nationale Jeugdstorm er in.

Met de invoering van de numerus clausus komt de grote jodenvervolgving op gang. J. M. Goudswaard, die werkzaamheden voor Frits Ruys verricht, wordt de vertegenwoordiger van het Rotterdamse Studenten Verzet en heeft zitting in de nationale contactgroep 'De Raad van Negen' met als publicatiemedium het illegale studentenblad 'De Geus'.

In maart '43 wordt iedere student verplicht de 'loyaliteitsverklaring' te tekenen, wat bij weigering onderduiken inhoudt. De jaarclubleden worden intensiever ingeschakeld: voor geldinzamelingen, jodenhulp, dienstverleen en inlichtingen. Van studeren komt niet veel meer. Werkgroepen worden gevormd en om andere studenten meer tot verzet te activeren houdt de hispanoloog dr. J. Brouwer – voor wie Van der Sluis koeriert – in 1942 enige malen pepbijeenkomsten op het Keien Bovenhuis voor geselecteerde studenten.

Reeds in 1941 is Frits Ruys door de bezetter gearresteerd en heeft drie maanden moeten uitzitten in het Oranje Hotel in Scheveningen, waar hij in 1943 nog eens zes maanden 'logeert', hevig lijdend aan een zeurende maagzweer.

Claes de Vrieselaan 21 staat nu geheel ten dienste van de nog uiterst kleine, georganiseerde stedelijke illegaliteit. Uit veiligheidsoverwegingen wordt het huis op het Middellandplein ingeschakeld, waar de hard meewerkende familie Schröder – de heer W. Schröder is een broer van Ma – woont. Verder wordt de sigarenwinkel annex sigarenmakerij van de familie Verheul op de hoek van de Schermlaan (als openbare winkel hiervoor ideaal) gebruikt als doorgangssluis en pakjesadres. Inmiddels is de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers van de grond gekomen, waarin Frits een belangrijke rol speelt en Pa met Ma en enige Keien hoofdmedewerkers zijn. José (Th. Elsinga), een van de plaatselijke leiders, komt dagelijks langs om medewerkers te ontmoeten, evenals Cor West (G. van Bijsterveld), de radioverbindingman, voor organisatie-besprekingen en het uitwisselen van bonkaarten en falsificatie-papieren. Het is allemaal weer en wind werk, in tij en ontij.

De oude koerier J. Pleune en de koeriersters Annie van Alphen, Clara (mevr. J. Grandia-Smits) en Jopie worden, verkleumd als ze dikwijls zijn, door de immer bezige Ma net zo verwend als haar 'jongetjes'. Jopie, de vrouw van Cor West, heeft met onvoorstel-

bare toewijding en liefde, in een jarenlange vriendschap, Ma tot haar laatste uur bijgestaan.

Na de fusillade van dr. J. Brouwer, naar aanleiding van het in brand steken van het Amsterdamse Bevolkingsregister, duikt Van der Sluis enige maanden in Zeeland onder, maar komt terug als hem wordt gevraagd de distributie voor Zuid-Holland Zuid van het onafhankelijke blad 'Ons Volk' op zich te nemen.

Met bakfietsladingen vol worden de kranten op centrale punten gebracht, waarbij de zaak van de familie Verheul en '21' vanuit het oogpunt van de vele andere belangen wel eens te veel van het goede 'bezwarende' materiaal in huis krijgen.

Amerikaanse en Engelse piloten en hun crew op doortocht, in afwachting van een veiliger behuizing en de nodige bescherming gevende papieren, hebben vele uren op '21' als doorgangshuis doorgebracht. Ome Jan de Vuist uit Vlaardingen is een trouw leverancier en zijn telefoontjes van 'Ik heb weer wat takkebossen voor julie' is voor '21' duidelijke taal. De falsificatie-afdeling van de L.O. moet dan voor papieren zorgen en de vliegtuigbemanningen dienen aan onopvallende kledij te worden geholpen; door koeriers wordt de route naar het Zuiden opengemaakt en het geschuif van adres naar adres kan beginnen. De L.O.-organisatie verstrekt voor de levensbehoeften van deze extra-meeëters (de meesten hebben totaal geen begrip van het leven in bezet gebied) een reserve aantal bonkaarten. 1943 staat nog in het teken van het dienstverlenend verzet; in 1944 zal dat anders worden. In 1943 heeft de Duitse meesterspion Van der Waals enige malen getracht om '21' te infiltreren. Hij wordt direct herkend en met een kluitje in het riet gestuurd. Een mislukte poging tot liquidatie volgt.

In april 1944 besluiten Ruys en Van der Sluis om samen met Marinus van der Stoep (de latere K.P.-leider Rob) een eigen K.P. te beginnen.

Witte Piet de Beer bemiddelt en de ploeg zal instructies ontvangen van Sam Esmeyer (Paul), de K.P.-leider van Rotterdam, die 28 november 1944 in een vuurgevecht met de S.S. zal sneuvelen. In mei wordt de ploeg uitgebreid met M. Pino en H. de Iongh tot de zogenaamde 'Oude Vijf'.

Er wordt gedegen met elkaar gesproken om goed op elkaar ingespeeld te raken. Het spreekt haast vanzelf, dat Pa en Ma op '21' de groep regelmatig op hun dak krijgen en steeds welwillend voor

de nodige privacy zorgdragen. Na wat licht sabotagewerk nemen de leden van dit ploegje, onder leiding van Paul, deel aan meerdere liquidaties, waarbij Pino in een vuurgevecht tweemaal door zijn long wordt geschoten. Verder overvallen zij distributiekantoren in Schoonhoven, Nijkerk en op het Afrikaanderplein. Een overval in Brabant loopt op een mislukking uit. In augustus wordt deelgenomen aan een zenuwslopende, mislukte poging tot bevrijding van Paroolmensen uit de gevangenis aan de Hamburgerstraat te Utrecht.

Het vaste hoofdkwartier blijft '21', zodat de wel iets vermoedende aldaar wonende medestudenten de grond te heet onder de voeten wordt en her en der door de stad onderdak vinden om hun eigen activiteiten te kunnen voortzetten. In augustus wordt de ploeg uitgebreid met vroegere leden van de K.N.I.A.C. (Koninklijke Nederlandse Illegale Automobiël Club): H. Scheffer, F. Dijkshoorn, J. Breys en M. Koopman (zoon van de Rotterdamse leider van het Nationaal Steun Fonds – N.S.F. –, op 31 augustus 1944 te Vught gefusilleerd).

Verder worden toegevoegd door bemiddeling van Jan van Tilburg (N.S.F.), opvolger van Koopman sr., twee jongens uit het Oosten des lands, Ab Gobets en Henk Nep, evenals Goudswaard's oudere broer Kees, Naast Annie van Alphen doen nieuwe koeriers hun intrede; Tine Bijl (nu de vrouw van Generaal Anemaet) en Riet (Britta Hudig) zijn dagelijkse bezoeksters. Op Dolle Dinsdag krijgt de ploeg, geconsigneerd op '21', opdracht, het Rotterdamse Waterleiding Bedrijf te behoeden voor vernietiging door de Spreng-Kommando's van de in paniek verkerende terugtrekkende Duitsers. Met negen man en een koerierster, gewapend met zes pistolen en een oude karabijn, wordt het Waterleiding Bedrijf bezet, worden plus minus 200 mensen gegijzeld, onder wie vijf agenten, die ontwapend worden.

Na Dolle Dinsdag wordt de 'Studenten-ploeg', waarvan toen weliswaar ook niet-studenten deel uitmaakten, door Bert en Ludo, de eerste gedropte agenten na het vele slachtoffers eisende Engelandspiel, onderricht in sabotage, guerilla vechten, zelfverdediging en het gebruik van de hiertoe speciaal voor de K.P. in juli op de Veluwe gedropte materialen. Plaats van actie natuurlijk weer '21', ten huize van Pa en Ma. In september en oktober wordt in klein ploegverband het geleerde in praktijk gebracht, veelal opererend

vanuit '21' of het Middellandplein; in Rotterdam en omgeving worden vele spoorlijnen, bruggen en blokkadeschepen opgeblazen of tot zinken gebracht om het leegroven van nog aanwezig materiaal en voedsel in het Westen tegen te gaan en de Nieuwe Waterweg vrij te houden.

De andere leden van de jaarclub 'De Keien', die nog regelmatig op het bovenhuis komen, zitten nu allen volledig in het illegale werk. Goudswaard en Van Dissel zijn de adjudanten van (Lange) Willem van Wijlen, commandant strijdend gedeelte van de Orde Dienst (O.D.). Van der Stok bekleedt een officiersfunctie in deze organisatie, terwijl Roosegaarde Bisschop de taak van distribuut van 'Ons Volk' en van de ontwikkeling van de gezamenlijke Vrije Pers van Van der Sluis heeft overgenomen. H. E. Mees is medewerker geworden van het Nationaal Steun Fonds, nu onder leiding van Jan van Tilburg en H. Hollaar. J. Vis is inmiddels vertrokken naar zijn haardstede, waar hij zijn verzetsactiviteiten in georganiseerd verband voortzet.

De Binnenlandse Strijdkrachten komen van de grond en dientengevolge stijgt de behoefte aan allerhande schaarse goederen voor het alsmaar groeiende verzetsleger. Pa Riedé krijgt als zijn assistent toegewezen E. ter Meulen sr. (warenhuiseigenaar) en heeft tot taak het Centraal Voorzienings Bureau, een creatie van de tweede L.O.-leider in het district Rotterdam, Bram Sijpestein, te voorzien van alle mogelijke en onmogelijke goederen, waaraan gebrek bestaat, ten behoeve van ziekenhuizen en het verzetsleger. Het C.V.B. leverde van alles, van fietsbanden voor koeriersters tot cyaankalipilletjes voor de zware jongens toe. De illegaliteitsnaam van Ter Meulen is 'Adjudant Pa', waarop hij zeer trots is.

De veelheid van activiteiten op '21' is derden niet ontgaan en de S.D. heeft in deze periode tot tweemaal toe een inval gedaan, op zoek naar Frits Ruys, op wiens hoofd allang een losprijs stond. Pa moet op de Sicherheits Dienst komen en heeft daar een paar benauwde en moeilijke uurtjes doorgemaakt. Er hebben gelukkig geen blijvende arrestaties plaats gehad. Het adres wordt nu zo veel mogelijk vermeden en schoon gehouden. Het werk gaat echter door en geleidelijk aan wordt het adres weer intenser gebruikt. Op 3 november wordt Frits Ruys gefusilleerd, nadat hij door verraad drie dagen eerder is gearresteerd. Een week van tevoren had hij nog deelgenomen met de totale 'Studenten-ploeg' aan de geslaagde

overval op het Haagse Veer, waarbij Bram Sijpestein en 47 andere gevangenen werden bevrijd.

Door reorganisatie in de meer uitgebreide K.P.-leiding is de ploeg voor het merendeel opgedeeld in staffuncties van het K.P.-Commando Zuid-Holland. H. de Jongh vertrekt in augustus '44 op verzoek van Engeland naar de Veluwe om voor I.S.-9 een afvoerorganisatie op te bouwen en te leiden i.v.m. de komende luchtlandingen bij Arnhem. M. Koopman moet blijvend onderduiken. Ab Gobets en Henk Nep zijn terug naar het Oosten. Op 5 april '45 raakt Rien van der Stoep dodelijk gewond bij een verraden overval op een belangrijk Abwehr-hoofdkwartier, waarbij ook Kees Goudswaard een schotwond oploopt en Dijkshoorn, Scheffer en Van der Sluis heelhuids kunnen wegkomen. Dijkshoorn kreeg bij de overval op de S.D. in december '44 al een maandenlang dragende vleeschotwond te verwerken en Van der Sluis wordt op een van de laatste dagen voor de bevrijding in een vuurgevecht met de S.S. getroffen door een 9 mm kogel in zijn scheenbeen.

De veelheid aan activiteiten en spanningen, die zich gedurende de bezetting op '21' voordeden, te veel om allemaal te vernoemen, tesamen met de vaderlijke en moederlijke zorgen, die het echtpaar Riedé voor alle over de vloer-komende deelnemers aan het verzet ten toon spreidde – de gegeven hartelijkheid, liefde en begrip bij verdrongen leed – het opbeuren en toch weer stimuleren bij tegenslag en angst – al deze factoren rechtvaardigen de erebenaming van 'Pa' en 'Ma', waaronder zij in de Rotterdamse verzetswereld bekend stonden. Zij hebben consequent en moedig have en goed gedurende de gehele bezetting vrijwillig ingezet voor de goede afloop van de ongelijke strijd. Een strijd die in hun naaste omgeving vele slachtoffers heeft gekost; een strijd die vele nog ongekende sporen heeft nagelaten.

Na de bevrijding wordt op aantrekkelijke voorwaarden het huis van Ter Meulen in Kralingen overgenomen en krijgen Ma en Pa weer vijf Keien in huis, net als in 1940, die zich nu echter geven aan het goedmaken van verloren studie jaren.

Ter nagedachtenis aan Frits Rudolf Ruys wordt een Stichting naar hem genoemd, waarvoor hij gedurende de bezetting zelf al geld had bijeengebracht en die na giften uitgroeide tot een redelijk fonds, dat zich ten doel stelde, de nagelaten kinderen van verzets-

gefusilleerden dat beetje extra levensvreugde te geven, dat zij door het verlies van hun vader missen, in de vorm van: organisatie van zomerkampen, Sint Nicolaas- en Kerstfeesten, verjaarsattenties etc. . .

Uiteraard hebben Ma en Pa in deze Stichting een duidelijke actieve rol gespeeld. Alle jaarclubvrienden acteren als stichtingsbestuurderen. De Stichting heeft haar doel een twintigtal jaren kunnen nastreven en heeft haar taak inmiddels beëindigd.

De Claes de Vrieselaan, waar zoveel historie is gemaakt, wordt in '45 met weemoed verlaten.

Het adres, waar men in de oorlog krachtig van zich afbeet, krijgt nu een andere bestemming en wel door de vestiging van een instituut, dat zich specialiseert om mensen weer in de gelegenheid te stellen een gebit te leren gebruiken. Oh, wonderschone ironie.

Pa is reeds in 1951 overleden.

Ma is op 30 augustus 1975 op tachtigjarige leeftijd gestorven, na een moedig gedragen lijden aan een kwijnende en verterende ziekte.

Haar 'jongetjes' en vele trouwe oorlogsvrienden zullen met grote dankbaarheid en vertedering aan haar blijven terugdenken als een bijzonder goede, gave en fijne vrouw, die voor ieder van ons samen veel heeft betekend; een gouden mens uit duizenden, een fiere, moedige burgeres, op wie Rotterdam trots mag zijn. Een door velen reeds vergeten vrouwtje, dat héél groot was in de woelige, rusteloze jaren van de bezetting.